

đelja. U duhu ljubavi prema istini, prema čovjeku... A kad je to isticanje sebe i traženje svoje slave, znamo kuda vodi... Slavno ime ne spasava. Ima i među njima apostata!

Mi pak nismo toga ni onoga, nego smo Kristovi — po Crkvi!

A. Turk

Hans Urs von Balthasar

TKO JE KRŠĆANIN?

Postoji li kriterij po kojem se razabire da li netko pripada Crkvi? Ne mislimo tu na nevidljivu zajednicu »Svetih«, tj. svi milošću Božjom okupljenih, koji u nekom stupnju na Ljubav odgovaraju svojim: da. Tko zna: možda su to svi ljudi uopće, jer u čije se srce nije barem jedamput ušuljala nesebična misao, koja se na smrti daje proširiti, onako kao što maleno gorući zrnno uzraste u sjenovito stablo? Držati da je to moguće, predmet je kršćanske nade. Ovoga časa ne mislimo ni na zajednicu svih ljudi, koji se u nekom stupnju — iznad svih granica konfesija, vjere, svjetovnog nazora — osjećaju jedinstvenima u zajedničkoj brizi oko dobrobiti drugih, u borbi protiv strahovite nepravde u svijetu. Da bismo mi kao kršćani tu morali biti prisutni na prvom mjestu, da bismo to pomalo morali shvaćati, predbacuju nam sa strane.

No postoji i drugo pitanje: Zbog čega mi polažemo vrijednost na naziv »kršćanina« i gdje objektivno počinje i prestaje smisao i opravdanje toga naziva? U najvišoj je mjeri čudno, kako u štampi i u cijelom teološkom nastojanju našega vremena ovo pitanje mora stajati iza navodno aktualnijih »praktičnih« pitanja crkvenog menadžerstva, kao da se to pitanje ili razumije po sebi, kao da je to pitanje za koje svi znaju, ili kao pitanje koje se može odgoditi, koje se može nekada, onako usput, u primirju, izvući i o njemu raspravljati.

Ponajprije, jasno je, da je »kršćanin« ime koje je pronađeno na jednom sasvim određenom mjestu svjetske povijesti kao oznake sasvim određene skupine ljudi koji su svoju egzistenciju shvaćali od jednog sasvim određenog izričaja. Izričaj je bio »sintetički sud«. Isus iz Nazareta, koji je umro, ali koji po Pavlovim riječima još živi, jest Krist, a to znači po njegovu poimanju ne samo obećani Mesija Židova, nego daleko iznad toga, »Sin Boga živoga«, koji je ujedno kao

»Božji Sluga« umro za grijeh svih ljudi i kao prvi uskrsnuo od mrtvih da sav svijet pomiri s Bogom te nam osigura život kod Boga.

Pavlov odgovor

Od ljudi koji su po prvi put u Antiohiji dobili naziv »kristovci« kršćani, raširila se jedna tako nevjerojatna, jest apsurdna nauka, ne zbog subjekta one rečenice (inače bi se morali prozvati Jesuovci), već izrazito zbog predikata.

Kršćani su naziv preuzeli kao adekvatan i zbog toga izvornog sadržaja koji je sačuvan kroz sva stoljeća.

Svatko uviđa da se poslije dvije tisuće godina smisao imena i izričaja, koji se tu krije, ne može mjenjati, da će na taj način netko koji misli da tu sintezu ne može odgovorno izvršiti, mnogo bolje uraditi ako se odreče naziva, koji mu uvijek a sada više nego ikada može donijeti samo »ruglo« i prezir.

Možna, upravo spomenuta sinteza »Isus (je) Krist« daje dosta prostora različitim tumačenjima. Zar nije ona stvarno u povijesti Crkve (koja je također pretežno povijest hereza, sekta i shizmi) ostala začuđujuće višeznačna? I ne bi li se moglo upravo danas, u doba svjetskog pluralizma, opravdati takva mnogostrukost tumačenja? »Krist« znači ujedno: Sin Božji. Ako mi nismo sinovi jednog oca, zar treba da ovaj Isus bude više nego naš »veliki brat«, primus inter pares! Nije li dovoljno u njemu gledati uzor ljubavi prema bližnjemu i filantropije? Zar njega ne možemo staviti u isti red sa Sokratom, Budom i sličnim osnivačima religija?

Ovdje je vrijeme sjetiti se onog na što su mislili prvi kršćani pod tom sintezom. To najbolje vidimo u prastarom, predpavlovskom članku vjere (koji je zacijelo bio složen oko 40. godine za kršćansku liturgiju). U 1 Kor. čitamo: »Krist je umro radi naših grijeha prema Pismima i bio pokopan. I uskrsnu treći dan prema Pismu i ukazao se Petru«. Iz tog vremena potječe rečenica iz poslanice Rimljanima: »Bio je predan zbog naših grijeha i uskrsnuo zbog našeg opravdanja.« Tu se bezuvjetno mislilo više nego na »uzor«, naime s jedne strane na zastupanje (On trpi umjesto mene), a s druge strane na jedinstveni prodor cjelokupne ljudske egzistencije u Božji život — Uskrsnuće. To je bilo ono što je kršćanima otvorilo oči da vide kako se u Muci dogodilo pravo zastupanje. To je značilo u osnovi Ljubav. Bog »nije poštedio svoga jedinca Sina, već ga je predao za nas«. Sam Isus je »Sin Božji koji me je ljubio i predao sebe za mene.«

Tu najednom kršćanski svijet ima svoj kriterij po kojemu rasuđuje tko pripada njegovoj zajednici a tko ne. Još nema izgrađenog Creda. No u sintezi »Isus — Krist« postoji dokaz da je Bog apsolutna ljubav prema meni, prema svima nama, i da ta ljubav u osnovi isto tako zahtjeva bezuvjetno uzvratanje ljubavi. Na koncu prve poslanice Korinćanima, poslije nego je dovršio diktat, Pavao je dodao rukopisni pozdrav. »Ja Pavao svojom rukom. Tko ne ljubi Gospodina neka bude proklet.« Formula je bila poznata svakome, potjecala je iz običajne liturgije u zajednici. Ona prema tome nije bila sadržaj već raspoznajni znak.

»Gospodin« je zacijelo Krist. Za Pavla uopće ne dolazi u pitanje, da Gospodin, Uskrsnuti može biti netko drugi nego propeti Isus iz Nazareta, iako bi upravo gnostički »modernisti« u Korintu rado imali nekoga Krista bez historijskog Isusa. Stoga su odjekivali ekstatički povici za vrijeme bogoslužja: »Neka bude proklet Isus«. Mi smo duhovnjaci, odrasli, uskrsnuti u duhu, koji ne želimo vječno ostati vezani na ovaj historijski vehiculum. Pavao odgovara svojom izrekom na početku poslanice, da on među ovim naprednjacima ne želi znati ništa drugo do Isusa Krista i to propetoga, da ne želi naviještavati ništa drugo nego »riječ križa«. Ona je za jedne puka »ludorija«, dok je za nas izraz silne Božje ljubavi.

Zajednica ljubavi

Što ovdje znači riječ »proklet« (anathema)? Znači: isključen iz zajednice ljubavi. Tako npr. kad Pavao veli: »Želio bih sam biti anathema (isključen) zbog Isusa Krista«, ako će umjesto njega u zajednicu Kristovu doći njegova židovska braća. Iz Crkve ne može biti isključen nitko, koji joj želi pripadati; ali ako Crkva sebe shvaća kao vezu onih, koji su, sabrani oko stola Gospodnjega, na kojem on sebe u rasipnoj ljubavi pruža za hranu i piće — zahvaljuju Božjoj ljubavi u Kristu, zašto i kako da oni onda pripuste k tome stolu ljude, koji ne ljube Krista? Ljube tako da znaju što im Bog s njime poklanja. Ono jedinstveno, najdragocjenije, ono što se za njih i za mnoge (tj. za sve) predaje. Odakle oni to znaju? Po jedinstvenosti Uskrsnuća, u kojemu Bog stoji uz ovu patnju i ujedno uz svoja najveća obećanja. Krug se zatvara, to je krug ljubavi. Vjera je kristovska, vjera u apsolutnu ljubav i ulazak u njezin krug.

Iz ovog središta može se razvijati čitava dogmatika i tako ponovo navraćati. Od ovog je središta crpilo svoju snagu i sve historijsko kršćanstvo, kad mu je bila potrebna obnova i reforma. Ništa što je kršćanski bilo uzorno (i zasluživalo da bude proglašeno blaženim) nije živjelo od nečeg drugog do od ovog središta. Samo takvi, koji su živjeli od Božje ljubavi, koju su susreli u Križu i Uskrsnuću, mogli su Crkvi, koja se uvijek zaleđuje od grešnika i onih udaljenih, uliti novu snagu. Da im je Bog u Kristu poklonio neuporedivog brata čovjeka, dajoni svoje spasenje ujedno zahvaljuju Bogu i jednom bratu čovjeku, da mogu i smiju zahvaljivati, bilo je njima — prema Sinopticima, Pavlu, Petru, Jakovu — dovoljno oštro urezano u svijest. Kako da oni odgovore na Božju ljubav, ako se efektivno-djelatno ne okrenu prema svome bližnjemu?

Ono u biti kršćansko ovdje se pokazuje kao preobilno ispunjenje Staroga Zavjeta: Ljubi Boga svim srcem svojim, svom dušom svojom, jer je on sam tebe izabrao (iz beskrajne ljubavi) i on te jedini izveo iz kuće Egipatskog ropstva jakom mišicom, on te je sam dalje štitio i u vjernosti te poveo prema svome obećanom kraljevstvu. A budući da si ti sam bio tako ljubljen, pokaži se zahvalnim ljubeći svoga bližnjega kao samoga sebe. »Ne diraj u pravo nadničara, sjeti se da si i ti bio rob u egipatskoj zemlji, i da te iz nje izveo Jahve Bog tvoj.«

Prispodoba o nevaljalom sluzi, kome je bilo mnogo oprošteno, a koji neće da oprostí maleni dug, govori točno istim jezikom. Bog je Apsolutno: tko njega ljubi ne može ništa isključiti iz svoje ljubavi, pa ni onda, kad ga to Apsolutno susretne u liku nekog okrvavljenog, od Boga napuštenog čovjeka. A kako bi i mogao kršćanin (govorimo samo o njemu) smatrati ljubav prema bližnjemu kao nadomjestak za ljubav Božju? Ona, uvijek ponovo mora biti kamen kušač, u neizbježnoj ozbiljnosti ovog mjesta i ovoga časa. »Ne postoji dvojaka ljubav; tko pravo ima ljubav prema bližnjemu, ima i ljubav prema Bogu.

Ja bih odgovorio: To može biti istina (samo ako je jasno kako daleko ovdje seže riječ »pravo«), ali mi govorimo o nečem drugom, naime o tome što u sebi krije ime »kršćanin«. Po samoshvaćanju prvotne Crkve, koja za nas ovdje ostaje mjerodavna (pogotovo kad nam svi njezini spisi govore isto) kršćanin je onaj koji poslušno prihvaća Božju ljubav u Isusu Knistu, te nastoji da na nju odgovori ljubeznim predanjem i pri tom nailazi na bližnjega kojega treba ljubiti.

»Anathema« najstarije Crkve odjekuje sa stola Gospodnjeg. Ljubav Crkve ne isključuje ni jednoga čovjeka iz svoje ljubavi, no svaki je najstrože opomenut, da ispita samoga sebe, prije nego blaguje od kruha i pije iz onoga kaleža, jer »inače sebi pije osudu«. Kako da u odnosu na Gospodina kršćani, budu odgovorni za nekog nevjernika, za nekoga koji ne vjeruje, koji ne ljubi, te skupa blaguju za stolom Božje ljubavi? Ona ne osuđuje nikoga koji ne može učiniti čina vjere, jer se ovdje za hranu stvarno pruža, kako čitamo u 1 Kor. »Božja ludost« i »nemoć«. Tko da tu ne bude sklon demitologizirati? Sve svodi na neku posebnu ljudsku mjeru?

Svatko je slobodan to činiti po volji te kršćansku vjeru smatrati nečim nategnutim i za današnjeg čovjeka zastarjelim. U strahovitim zadacima koje nam postavlja svijet nećemo stoga manje složno surađivati. No časno je i pošteno, ako priznamo potez što ga je povukla prvotna Crkva.

Ne treba stvar izražavati negativno, putem anatheme; možemo je izraziti i pozitivno, kako to čitamo i na koncu poslanice Efežanima: »Blagoslovljeni svi koji ljube našega Gospodina Isusa Krista.«

preveo. o. Franjo Carev, OFM

»MOLITE BRACŃO!«

Kolikogod to izgledalo paradoksalno za ovo pokoncilsko vrijeme, koje bi, po volji Crkve, trebalo da bude mobilizatorno i obnovno, činjenica je, da se vjernici, često i oni najbolji, — sve više tuže i na vladanje nas svećenika, i, možda još više, na našu svećeničku službu. Čini se, da u njihovim očima nijesmo bolji nego prijašnje svećeničke generacije: mnogi nas smatraju gorima, površnijima, nemarnijima. Zamjeraju nam, — osobito mlademu kleru, — naše previše slobodne manire, — više svjetovnjačke nego duhovničke; i neki dan sam čuo, kako je jedna ugledna osoba tražila župnika, da ga posjeti, ali, kad ga nije bilo kod kuće, poslali su po kapelana, pa, kad se je taj pomolio sa ulice, čupav u majici bez rukava, prebačenoj preko hlača, ona je u prvi mah pomislila, da je to neki seoski momak: ništa nije na njemu odavalo kakvu duhovnu kulturu; — kritikuju na veliko naše prazne propovijedi, bez unkcije, bez repa i bez glave: odmah vidiš, da ih je propovjednik »pripravio« u subotu pod noć ili u nedjelju ujutro; tuže se, kako nas nikada nema kod kuće i kako svijet, pa i sestre na župi, ostaju, tjedne i tjed-